

4. Муравьева Н.В. Язык конфликта/ Н.В. Муравьева// – Режим доступа до зб.: <http://www.fixed.ru/sod/2006/01/htm/>
5. Руднев В.П. Словарь культуры XX века. – М.: Аграф, 1997. – 384 с.

6. Эко У. От Интернета к Гуттенбергу: текст и гипертекст// Отрывки из публичной лекции Умберто Эко на экономическом факультете МГУ/ <http://www.futura.ru/index.php3?idart=135>

С.М. Ищук

СЕТЬ КАК ПРОСТРАНСТВО ГИПЕРТЕКСТУАЛЬНОСТИ В КОНТЕКСТЕ КУЛЬТУРЫ ИНФОРМАЦИОННОЙ ЭРЫ
В статье рассматривается феномен виртуальной гипертекстуальности. Предпринимается попытка типологизации гипертекстов в сети Интернет.

S. Ischuk

NETWORK AS A HYPERTEXTUALITY SPACE IN THE CONTEXT OF CULTURE IN THE INFORMATION ERA
The article deals with the phenomenon of virtual hypertextuality. A typologization of hypertexts in the Internet is attempted.

УДК 130.2(045)

Т.М. Кучера, аспірантка

РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЄДИНОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ

Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова, e-mail: vot2008@ukr.net

Стаття присвячена дослідженню регіональних особливостей у формуванні єдиної національної ідентичності.

Вступ

Специфіка процесу формування національної ідентичності прямо пов'язана із етнічними ідентичностями громадян, які водночас є представниками різних етнічних груп і мають компактно, як правило, прикордонне розселення: румуни, молдавани, угорці, кримські татари, білоруси, болгары, поляки та інші. Характерною рисою формування національної ідентичності громадян сучасної України є істотна різниця в тому, як відбуваються ці процеси в окремих регіонах, серед різних етнічних груп, оскільки часом вони орієнтовані на інші держави, а відповідно і на інші національні ідентичності, що ускладнює поширення на ці етноси єдиної української національної ідентичності.

Постановка завдання

З проведеного аналізу випливає мета нашого дослідження: дослідити

регіональні особливості у формуванні єдиної національної ідентичності. Соціально – філософський контекст проблематики: необхідність збереження цілісності держави та її зміцнення, становлення громадянського суспільства, знаходження місця країни у системі культурних і геополітичних координат – зумовлює необхідність вироблення адекватної політики щодо кризових явищ, помітних в українській національній ідентичності. Об'єктивно існуючі територіально-регіональні розбіжності підсилюються економічною кризою, що, поряд з іншими факторами (етнічною структурою населення, історичними традиціями, конфесійною приналежністю, техногенними розходженнями тощо), відбиваються на особливостях соціальних та політичних інтересів. Нерозв'язані питання соціально-економічного, правового, культурно-етнічного характеру підсилюють відцентрові тенденції, процеси регіоналізму, перетворюють їх на одну з найскладніших проблем внутрішнього життя країни.

В умовах державної незалежності з'явилися належні умови та важелі для реалізації національних інтересів у внутрішній і зовнішній політиці держави.

Здобуття Україною незалежності вплинуло на зміни в системі ідентичностей та актуалізувало пошук нових напрямків мовної, культурної, політико-ідеологічних та геополітичних орієнтацій.

Аналіз досліджень та публікацій

З огляду на це, до феномену ідентичності та питання регіональної специфіки України звертаються вітчизняні дослідники: В. Андрущенко, В. Барков, В. Білодід, М. Булатов, М. Братасюк, Г. Волинка, В. Горський, В. Загороднюк, С. Кримський, В. Лях, М. Михальченко, М. Мокляк, В. Навроцький, І. Предборська, Т. Розова, В. Табачковський, О. Ткаченко, В. Шинкарук, О. Ярош та інші.

У більшості наявних в Україні досліджень не акцентовано характер взаємозв'язку між націєтворенням в умовах регіоналізації, становленням єдиної національної ідентичності та регіоналізмом.

Теоретичні та практичні аспекти дослідження безпосередньо стосуються проблем зменшення потенціалу негативного прояву регіоналізму – сепаратизму, зміцнення можливостей держави у справі протистояння зовнішньому тиску та залучення до державотворчого процесу представників усіх етнічних груп.

Дослідження з позиції соціально-філософського знання дозволяє виявити найвиразніші регіональні розбіжності в ідентичностях громадян та дослідити специфіку утворення єдиної української національної ідентичності, зокрема через специфіку ідентифікацій різних груп громадян.

Результати досліджень фіксують помітні розходження між різними регіонами в підставових питаннях формування національної ідентичності: в оцінках історичного минулого (політичних діячів різних епох, важливих історичних подій), майбутніх перспектив сучасної України (бажаного соціально-економічного устрою, питань статусу мов, векторів зовнішньополітичного розвитку тощо) [8, с. 23].

Тому відсутність громадянського консенсусу щодо зовнішньополітичного курсу держави, суверенних позицій української держави, збереження її культурної самобутності, вироблення спільних цін-

ностей, поглядів на минуле і майбутнє ускладнює формулювання фундаментальних національних інтересів та їхню ефективну реалізацію. Однією з перешкод розвитку процесу становлення ідентичності, оформлення політичної нації, окрім відмінностей в етнічній та мовній композиції та політичній культурі, можуть бути також відмінності рівнів економічного розвитку регіонів [11, с.27].

Недостатньо ефективна взаємодія між регіонами чи групами регіонів закріплює відмінності у способах ідентифікації на регіональному рівні. Неоднорідність способів ідентифікації, яка проявляється в ментальних, мовних, геополітичних, ідеологічних відмінностях є потенційним джерелом внутрішньо суспільних конфліктів. З іншого боку, регіони, які демонструють граничні відмінності в ідентичностях, не межують безпосередньо між собою, а розділені центральним регіоном України. Такий стан речей полегшує узгодження ідентифікаційних розбіжностей регіонів і їхнє наближення до показників, середніх по країні. Взаємодія регіонів України здатна стати фундаментом для оформлення української ідентичності, в разі якщо населення регіонів усвідомить цінність необхідних передумов існування політичної нації – єдиної держави і суспільства, об'єднаних спільним історичним минулим та політичним майбутнім. У процесі здобуття незалежності та впродовж новітнього періоду України вдалося уникнути внутрішніх конфліктів міжетнічного, міжрегіонального характеру тощо. Дослідник Р. Шпорлюк вважає, що відсутність гострих протистоянь вже сама по собі є “ознакою наявності спільної української ідентичності” [10, с.296].

Вважаємо, що органічне поєднання регіональних ідентифікацій у цілісному українському ідентифікаційному контексті, а також здобуття єдиною національною ідентичністю головної позиції в системі загальнонаціональних зв'язків має відбуватися за умови урахування унікальності та історико-політичної єдності регіонів України.

Подолання суперечностей у системі соціальних ідентичностей всередині українського суспільства перебуває в площині здійснення ефективної політики, спрямованої, по-перше, на оптимальне поєднання (а не протиставлення) загальнонаціональних цілей і регіональних задач; по-друге, на узгодження національних інтересів та інтересів регіонів України.

Основна частина

Актуальні суспільно – політичні процеси значною мірою відображають регіональну специфіку України, внаслідок чого можна говорити про регіональні й про, певною мірою, етнорегіональні особливості, оскільки ставлення громадян України до влади та різних питань поточного суспільно – політичного життя значною мірою опосередковане не стільки етнічними, скільки регіональними особливостями сприйняття та розуміння. Попри формальну тотожність в етноідентифікаціях (за винятком Криму серед громадян України переважають українці), змістовне наповнення соціокультурної ідентичності та її етнічної складової має істотні регіональні відмінності, що продукують гетерогенними, іноді неспівмірним соціокультурним досвідом, уявленнями, переконаннями, практичними пріоритетами тощо, фундованими на відмінностях в

історичних долях регіонів та їхній ролі в суспільно – політичному житті [7, с.54].

Регіональна неоднорідність створює унікальність держави, але, водночас, може бути й фактором уповільнення процесу консолідації суспільства. Тому так чи інакше ідентичність в регіональних вимірах виступає однією з головних проблем сучасності.

Для нашої держави проблема збереження ідентичностей є поверненням до європейського цивілізаційного поля на всіх рівнях, починаючи від культурного й соціально – політичного, і закінчуючи соціально – економічним.

Відмінності в способах суспільної ідентифікації в Україні пролягають зокрема у площині геополітичних орієнтацій, притаманних частинам українського суспільства. Балансування між “Заходом” і “Сходом”, суперечливість вибору поміж ними в українському суспільстві має глибинний характер і пронизує, явно чи латентно, різні сфери суспільного життя сучасної України. Цей вибір гостро торкається суспільних проблем, не обмежуючись проблемою вироблення зовнішньополітичної стратегії держави.

На думку О. Кривицької, сьогодні в Україні можна виокремити, виходячи з пріоритетів у культурній, економічній, зовнішньоекономічній і партійній сферах, два типи ідеологічної орієнтації населення: „український” (галицький тип) і „радянський” (донецький тип) [5, с.14-16]. При цьому автор розглядає східно-південну групу (Донбас) як регіон зі слабко виявленими сепаратистськими настроями, тоді як до регіонів з переважно автономістськими настроями відносить південну групу областей (виділяючи такі мотиви, як проросійські настрої, економічний гегемонізм), західну групу областей (націонал-патріотичний настрій) та Закарпатську область (економічна мотивація).

У ретроспективі політичні та соціальні умови формування суспільного усвідомлення своєї спільності серед населення Західної та Східної України були різними. Якщо для Заходу саме українська національна ідея стала основним рушієм у процесі зміцнення ідей регіоналізму ще за часів Австро-Угорської монархії, то регіоналізм Сходу базувався на космополітичній основі і здебільшого підсилювався економічними особливостями та диспропорціями території, яка мала стратегічне значення для наднаціональних утворень – Російської імперії і Радянського Союзу. Політичні гасла на Заході на початку минулого століття стали однією з найбільш значущих складових ідей соборності України й швидко втратили місцеві особливості, перетворившись на “локомотив” майбутньої української національної ідеї. Специфічні регіональні процеси Сходу склалися як соціально-економічний феномен, характерний для території, індустріальний та кадровий потенціал якої міг максимально ефективно реалізовуватися лише в умовах тоталітарного режиму та в поміркованих дозах вміло використовувався в ідеологічній боротьбі проти “українського націоналізму”.

Важливим фактором є те, що соціальні спільноти регіонів по різному уявляють свій соціально-економічний простір. Більша частина населення західних регіонів України, і насамперед молодь, вважають і сприймають себе частиною європейської

спільноти на відміну від значної частини населення Донбасу (переважно старше середнього та похилого віку), для якого східний кордон України є “неорганічним явищем”, бо сфера їх інтересів нерозривно пов’язана з Росією.

Система соціальних ідентичностей старших поколінь українського суспільства сформована за радянських часів, а молодші покоління почасти наслідують ідентифікаційні настанови, адаптують їх, а почасти виробляють чи сприймають нові. Для системи соціальних ідентичностей українських громадян молодшого та середнього покоління більш властиві ознаки української національної ідентичності. Це почасти пояснюється тим, що формування їхньої системи ідентичностей припадає на час після здобуття Україною незалежності. Водночас, дослідники звертають увагу на те, що відтворення негативних явищ у специфіці ідентифікації українських громадян молодших поколінь зберігається через недостатні зусилля громадянських, культурно-освітніх та державних інституцій у справі залучення молоді до громадського та суспільного життя [2, с. 9].

Загалом на рівні суспільства досі має місце дезорієнтованість щодо розуміння напрямків державно-політичного, соціально-економічного розвитку України та її зовнішньополітичних стратегій, полярність точок зору на цю проблему. Українські дослідники звертають особливу увагу на те, що така ж проблема довгий час притаманна й державним інституціям [1, с. 18].

Безумовно, те, що ми й досі не маємо чіткої державної ідеології, політичної мети, громадянського суспільства, тільки поглиблює кризовий синдром пострадянської ідентифікації. За таких умов у суспільстві існує „розкол щодо пріоритетних національних інтересів і цінностей”. Нова соціальна структура суспільства активно формується, створюються види соціальних анклавів з різною мобільністю і соціальними відносинами, а також перспективами життєдіяльності.

Соціальна диференціація в зламний момент виявляє “цивілізаційний розкол” між старшим, середнім і молодшим поколіннями. На думку російського політолога Л. Візова, у регіонах Росії спостерігається розпад масової свідомості на соціально-культурну і етнокультурну сфери, що у подальшому може привести до формування регіональних субетносів [3, с. 15-16]. Подібне може спостерігатися й в Україні. Ці процеси значною мірою впливають і на політичні уподобання та очікування населення.

В Україні сьогодні можемо спостерігати як люди поділились на прихильників модернізації соціально-економічної, соціально-політичної системи – ідентичність західного варіанту, і прихильників традиціоналізму – ідентифікація з “антимодернізованими” групами суспільства (прихильники “традиційної ментальності”).

Таким чином, у суспільстві функціонують дві очевидні субкультури – традиційна і західницька. Кожна з них має свої механізми ретрансляції цінностей, соціальних норм і політичних установок. Однак, більша частина суспільства існує в рамках культурно-політичних цінностей, що балансують на межі того й іншого.

У національній свідомості українців відбувається формування елементів нової ідентичності, що поєднує старі міфологеми і нові, повністю осмислені і

раціональні мотивації.

Найбільш чітко це прослідковується за двома основними лініями ідентифікації:

а) інституціональною лінією – співвідношенням суспільства, його окремих груп і особистості з конкретними політологічними суб’єктами і державою як такою;

б) загальногромадянською лінією – співвідношенням з країною, суспільством, окремими референтними групами.

Згідно з даними одного із соціологічних опитувань населення у 2001 р. криза загальноукраїнської ідентичності виявляється в тому, що серед учасників опитування лише на 10 % виявилось більше тих, хто надав перевагу загальногромадянській ідентичності (14,3 %) над етнічною (38,4 %), тобто ті, хто назвав себе не громадянином України, а “українцем”.

З огляду на це, аналіз етнічної структури суспільства та тенденції процесів етнічної ідентифікації, притаманних етнічним групам України, дозволяє з’ясувати підстави для перспектив поширення української національної ідентичності на все суспільство. Такий процес має відбуватися із збереженням етнічної складової суспільства та без штучного захоплення асиміляційних процесів, які здатні підірвати загальнонаціональну солідарність громадян різного походження.

Україна є країною автохтонів. Українці – найчисленніший етнос – 77,8 % – є носіями духовної і матеріальної культури. Прикметними ознаками ідентичності українців завжди були дезінтегрованість через тривале перебування в минулому у складі різних держав та культурна толерантність.

Із здобуттям незалежності України постала проблема національно-етнічного самовизначення. Завдання етнічної ідентифікації ускладнюється її полікультурністю:

- російська ідентичність охопила майже весь ідентифікаційний простір;
- різновекторність етнічної ідентифікації регіонів Східного і Західного;
- обстоювання власної ідентичності депортованими народами (кримськими татарами, греками);
- посилення ролі етноконфесійного чинника, розкол церков.

Ось чому рівень загострення суперечностей національних проблем визначає стан етнополітичної стабільності суспільства. По – перше етнопсихологічні та етнокультурні відмінності активно використовуються різними групами політичної еліти. А, по-друге, ці відмінності підштовхують представників еліти окремих етносів ставати на шлях самоідентифікації на ґрунті національно-територіальної особистості. Що призводить до посилення тенденцій регіоналізації.

При цьому варто очікувати, що в міру розвитку інтеграційних процесів, розширення зв’язків між народами (особливо в прикордонних районах) створюються умови для реалізації намірів деяких сепаратистських сил втілити в життя принцип національного самовизначення, що особливо актуально для західних і південних регіонів країни.

Прорахунки в цьому питанні призведуть до соціально-економічної і значної політичної напруги в суспільстві, до міжконфесійних конфліктів, загрози суверенітету країни. Не випадково деякі російські

дослідники намагаються протиставити дві політичні культури, що склалися в Україні – „самостійницьку” західну та „малоросійську” східну, а звідси: орієнтація на „захід” загрожує цілісності України. Справа в тому, що в умовах глобалізації невиважена державна регіональна політика, з одного боку, а з другого – процеси етнічної ідентифікації, політизації національних меншин можуть спровокувати „самостійне” плавання певних регіонів [4]. На тлі регіональних відмінностей етнічний вимір вимальовується менш виразно. Але ж фрагментація інтересів створює перешкоди для міжнаціональної інтеграції.

Хоча у нас не було жодного відкритого етнічного конфлікту, джерела напруженості виникають у різних регіонах з різних причин: проблема переселення та адаптації кримських татар, занепокоєність так званого російськомовного населення щодо наслідків можливої українізації, проблема закарпатських рутинів, поширення ідеї відродження Новоросії тощо.

Конфліктну ситуацію створює протиріччя між активною етнічною ідентифікацією титульного етносу та громадянською реідентифікацією населення.

Складність процесу пострадянської ідентифікації, обмеженість ідентифікаційного простору національно-державницької парадигми самовизначення після розпаду СРСР зосереджує в собі конфліктний потенціал.

Отже, конфліктність пострадянської самоідентифікації в Україні полягає в тому, що значна частина населення тягнє до „радянської ідентичності”. Прикметно у цьому зв'язку, що, за даними Київського міжнародного інституту соціології при університеті „Києво-Могилянська академія”, позитивне ставлення до незалежності України демонстрували до 72 % опитуваних (1992-2001 рр.) [9, с.41-44].

Виявлення найбільш помітних тенденцій через співставлення соціологічних даних по регіонах дозволяє простежити кореляцію стану етнічної і національної ідентичності з етнічним складом населення регіонів.

Результати досліджень фіксують помітні розходження між різними регіонами в оцінках як історичного минулого (образи політичних діячів різних епох, низка важливих історичних подій), так і перспектив (бажаний соціально-економічний устрій, питання статусу російської мови, вектори зовнішньополітичного розвитку) сучасної України [8, с.9-23].

Увесь комплекс відмінностей у способах ідентифікації та орієнтаціях громадян найвиразніше проявився між прикордонними регіонами на сході, заході, півдні України та між окремими областями в рамках кожного регіону, які відрізняються етнічною, мовною, конфесійною структурою. Отже, необхідно брати до уваги, що в Україні етнокультурні ареали відрізняються від українського етнічного та культурного середовища, утворюють громади компактного і дисперсного розселення (росіяни, кримські татари, угорці, румуни, поляки тощо), чия кількість є вагомою у низці регіонів.

На сьогодні брак громадянського консенсусу щодо зовнішньополітичного курсу країни, суверенних позицій української держави, культурної самобутності, вироблення спільних цінностей, поглядів на минуле і майбутнє ускладнює формулювання національних інтересів і здійснення ефективної внутрішньої

та зовнішньої політики. Розбіжності у специфіці ідентифікацій свідчать про значну амплітуду розходження позицій громадян з різних регіонів щодо низки питань „загальнонаціонального характеру, насамперед стосовно державної мови, вибору суспільно-політичної моделі, геополітичного вектора, розколу православ'я та інших” [6].

Водночас перешкоди становленню ідентичності та політичної нації в Україні створює не стільки різниця в регіональній, етнічній, мовній композиції, політичній культурі чи економічних особливостях регіонів, скільки неефективність політики на державному та регіональному рівнях.

З одного боку, недостатня ефективна взаємодія між регіонами чи групами регіонів закріплює різницю у способах ідентифікації, причому неоднорідність, яка проявляється у ментальних, мовних, геополітичних, ідеологічних відмінностях тощо, зберігає можливість бути потенційним джерелом внутрішньо суспільних конфліктів. З іншого боку, регіони, які демонструють найбільшу різницю в ідентичності, не межують безпосередньо між собою, а розділені центральними регіонами. Тому сукупність ідентичностей регіонів України здатна стати фундаментом для оформлення української ідентичності – в разі поширення серед громадян з різних регіонів усвідомлення цінності єдиної держави і суспільства, об'єднаних спільним історичним минулим та політичним майбутнім.

Висновки

Дотримання принципів багатокультурності, регіональний підхід у реалізації соціогуманітарної політики, формування єдиної національної ідеології в умовах пострадянської ідентифікації та нової соціальної стратифікації – це умови толерантного співіснування різних компонентів етнонаціональних спільнот.

Багатоманітність культур, етнолінгвістична відмінність, різні конфесійні орієнтації населення не створюють ситуації загрози етнополітичній безпеці держави. Спроби штучної політизації етнічного чинника, абсолютизація процесу самоідентифікації, безвідповідальності, штучної націоналізації суспільства, звинувачення в „непатріотизмі” можуть спровокувати найдеструктивніші міжнаціональні конфлікти.

На честь України слід сказати, що демократизація у всіх сферах життя, відмова від тоталітарної спадщини, відсутність ознак дискримінації, перш за все на національному ґрунті, сприяють толерантному співіснуванню різних народів. Законодавчо було закріплено недопустимість привілеїв за етнічною чи іншою ознакою. Однак криза в економіці, брак об'єднуючої національної ідеології, активна політизація етносів на фоні різних ментальних пріоритетів обумовили кризовість та конфліктність процесу етнічної ідентифікації.

Список літератури

1. Антоноук О. Становлення державної самоідентифікації України (у контексті українсько-російських відносин) // Людина і політика. – 2000. – №4. – С.18.
2. Вільчинська І.Ю. Етнічна та національна ідентичність сучасної української молоді: Автореф. дис...канд. пол. наук: 23.00.05 НАН України. Інститут держави і права ім. В.М.Корецького. – К., 2002. – С.9-17.

3. Власть. М., 1999. – №2 с.15-16.
4. Кравчук Л. Погляд у XXI століття // Урядовий кур'єр. – 2000. – 8 квітня.
5. Кривицька О. Толерантність чи конфронтація: вектори етноконфліктного потенціалу України // Людина і політика. – 2001. – №6 (18). – С. 14-16.
6. Майборода О. Етнополітична ситуація в Україні: регіональний вимір // Сприяння поширенню толерантності у поліетнічному суспільстві // www.europehki.kiev.ua/ukrainian/program/nats-menshini/002.html.
7. Поповкін В.А. Регіонально – цілісний підхід в економіці: Монографія. – К.: Наук. Думка, 1993. – С.54.

8. Регіональна Україна. – К.: Геопрінт, 2003. – С. 9 – 23.
9. Хмелько В. Макросоціальні зміни в українському суспільстві за 10 років незалежності // Політична думка. – 2001. – № 3. – С. 41 – 44.
10. Шпорлюк Р. Імперія та нації. З історичного досвіду України, Росії, Польщі та Білорусі / Пер. з англ. – К.: Дух і Літера, 2000. – С.296.
11. Larrabee F. Ukraine's Place in European and Region Security // Ukraine in the World. Studies in the International Relations and Security Structure of a Newly Independent State. – Cambridge: Ukrainian Research Institute of Harvard University, 1996. – P.250.

Т.Н. Кучера

РЕГИОНАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ В ФОРМИРОВАНИИ ЕДИНОЙ НАЦИОНАЛЬНОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ
В статье исследуются региональные особенности в формировании единой национальной идентичности.

T. Kuchera

THE REGIONAL PRINCIPLES IN THE FORMATION OF THE NATIONAL IDENTITY
The article is observed the social and philosophical aspects of the regional principles in the formation national identity.

УДК 130.2 (045)

О.В. Луговська, аспірантка

ВПЛИВ ОСОБИСТОСТІ НА СТАНОВЛЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова, e-mail: vot2008@ukr.net

Стаття присвячена з'ясуванню перспектив розвитку цінностей та впливу особистості на становлення громадянського суспільства в Україні.

Вступ

Україна належить до суспільств перехідного типу. Це означає, що розвиток у ній відбувається одночасно з пошуком оптимальної моделі суспільно-економічного, політичного та соціокультурного розвитку, пошуком відповідного зразка, на який можна було б зорієнтуватись, а також разом з відпрацюванням механізмів їх забезпечення, переосмислення спадщини та можливостей, обумовлених суспільством, з якого воно вийшло. Пропозицій щодо цього існує досить багато. Коли б чи не кожен політик, народний депутат чи претендент на «президентське крісло» обґрунтовує свій варіант розвитку. Оригінальні програми теж пропонують уряд України і Верховна Рада України, партії та фракції, багаточисельні наукові інститути й окремі вчені. Однак узгодження єдиної – цілісної й розгалуженої, а головне реалістичної програми розвитку України на перехідний період все ще не створено. Пропозиції й варіанти потопують у дискусіях, прямих та зворотних звинуваченнях. Завдання опрацювання цієї теми залишається актуальним і практично значимим. Не претендуючи на особливий підхід і його єдиноправність, обґрунтуємо своє бачення ситуації й пропозиції щодо оволодіння нею.

Аналіз досліджень і публікацій

Завдання дослідження цінностей громадянського суспільства залишається актуальним. Потребують дальшого осмислення особливості формування громадянського суспільства в Україні, тенденції, проблеми, перспективи його розвитку. Принципово важливо, що для вітчизняних дослідників є характерним прагнення пов'язати спрямованість теоретичного пошуку із специфікою сучасного життя України.

Розглядаючи питання розвитку системи цінностей громадянського суспільства, автор використовує потенціал світової науки, зокрема, таких дослід-

ників, як Дж. Александер, Р. Алмонд, В.А. Сіверс, В. Виндельбанд, Д. Кін, Дж. Сорос, В. Франкл та ін. та вітчизняних дослідників: В. Барков, В.В. Вітюк, К. Гаджієв, Г.П. Дашутін, М.І. Михальченко, А. Карась, О. Забужко, І.І. Кальний, А. Колодій, І. Кресіна, М.М. Мокляк, М. Обушний, А.В. Одинцова, Ю.М. Резнік, Т.В. Розова, В. Селіванов, З. Черніловський, Г. Шедровою та ін. Такі дослідники як В. Барков, В. Богданов, О. Білий, В. Глушков, В.О. Горбатенко, Г.П. Дашутін, Л. Кормич, В. Кремень, О. Лановенко, М. Михальченко, М.М. Мокляк, С. Наумкіна, Л. Шкляр, В. Полохало, В. Ткаченко, О. Шморган звертались до проблематики громадянського суспільства в процесі дослідження посткомуністичних трансформацій в Україні.

Розробка окремих аспектів понять цінностей та громадянського суспільства, а також проблематики становлення громадянського суспільства на основі базових цінностей не призвела до єдності поглядів на рівні уявлень про базові цінності становлення громадянського суспільства. Постає проблема осмислення і узгодження безлічі підходів. Спробою її вирішення пояснюється необхідність даної роботи.

Постановка завдання

Мета роботи полягає у з'ясуванні перспектив розвитку цінностей та впливу особистості на становлення громадянського суспільства в Україні.

Основна частина

В Україні сьогодні активно відбуваються процеси формування громадянського суспільства, але слід відзначити, що цей процес триває в особливих умовах.

- Становлення громадянського суспільства в Україні відбувається тоді, коли ця проблематика вже не є актуальною для країн розвинутої демократії, новітній досвід яких свідчить про необхідність виходу за його межі в напрямку соціальної держав